

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан філологічного факультету

І. С. Бондаренко

2023 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА
ВИРОБНИЧА ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА**

Ступінь вищої освіти	бакалавр
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	014 Середня освіта
Предметна спеціальність	014.01 Середня освіта (Українська мова і література)
Освітня програма	Середня освіта (Українська мова і література)

Укладач: Бакаленко Ірина Миколаївна,
кандидат педагогічних наук доцент,
доцент кафедри української літератури

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри української літератури

Протокол № 1
від «28» серпня 2023 р.
Завідувач кафедри
української літератури

 Н. В. Горбач

Ухвалено науково-методичною радою
філологічного факультету

Протокол № 1
від «05» вересня 2023 р.
Голова науково-методичної ради
філологічного факультету

 І. Л. Мацегора

Гарант освітньо-професійної програми
 Р. О. Христіанінова

2023 рік

ВСТУП

Зміна орієнтирів сучасної освіти вимагає перегляду вимог до особистості вчителя, зокрема його професійної компетентності, особистісних характеристик. З огляду на це, особливої актуальності набуває змістовий і технологічний складники фахової підготовки студентів – майбутніх учителів української мови і літератури. Вони повинні бути готовими до реалізації вимог чинної програми з української мови для середніх загальноосвітніх закладів – формування духовно багатой особистості, яка володіє уміннями й навичками вільно, комунікативно доцільно користуватися виражальними засобами мови, її видами, типами, стилями, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності, вільно орієнтується у всезростаючому інформаційному потоці, вміє формувати й обстоювати власну думку, громадянську позицію щодо тих чи інших подій і явищ, давати їм адекватну оцінку, самонавчатись і самовдосконалюватись.

Отже, сучасна школа потребує вчителів, здатних застосовувати нові методичні й педагогічні ідеї, підходи до навчально-виховного процесу, технології особистісно орієнтованого, розвивально-творчого навчання, володіти різними методами, прийомами і формами організації навчання. Формуванню цих умінь сприятиме виважена й методично адаптована педагогічна практика, що є обов'язковим складником навчання в педагогічних закладах освіти. Під час практики студенти повинні ознайомитися з усіма особливостями навчання й виховання учнів, перевірити, закріпити й удосконалити набуті знання з фахових дисциплін, педагогіки, психології, з досвідом провідних учителів-словесників, із системою ефективних методів навчання та виховання.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Метою виробничої педагогічної практики є формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів.

Завдання практики:

- поглиблення знань студентів, розвиток умінь, навичок з предметів, що визначають зміст практики;
- формування педагогічних умінь студентів;
- розвиток у студентів професійних творчих здібностей;
- розвиток професійних дослідницьких здібностей студентів;
- створення умов для самоактуалізації й саморозвитку студентів;
- створення умов для професійного самовизначення студентів;
- виявлення якісних характеристик індивідуального педагогічного стилю студентів;
- створення діалогічного комунікативного простору в ході практики.

У процесі педагогічної практики студенти повинні вдосконалити **знання**:

- про сутність процесів навчання й виховання, їхні психологічні основи; виховні й освітні процеси минулого та сьогодення;
- загальні питання організації педагогічних досліджень, методи досліджень та їх можливості, способи узагальнення й оформлення результатів дослідницького пошуку;
- шляхи вдосконалення майстерності учителя та способи самовдосконалення;
- методику викладання української мови та літератури;
- зміст та структуру шкільних навчальних планів, програм та підручників;
- вимоги до мінімуму змісту й рівня підготовки учнів з української мови та літератури, встановлені державним освітнім стандартом;
- різноманітні підходи до вивчення основних тем шкільного курсу, нові технології навчання; методи формування навичок самостійної роботи й розвитку творчих здібностей та логічного мислення учнів;

- наукові основи курсу української мови та літератури, історію та методологію відповідних наук;
- комп'ютерні інструментальні засоби, методи комп'ютерної обробки інформації.

Після завершення педагогічної практики студенти повинні **вміти**:

- проектувати, конструювати, організовувати й аналізувати свою педагогічну діяльність; планувати навчальні заняття відповідно до навчального плану й на основі його стратегії; забезпечувати послідовність викладу матеріалу та міжпредметні зв'язки з іншими дисциплінами; розробляти й проводити різноманітні за формою навчання заняття, найбільш ефективні під час вивчення відповідних тем і розділів програми, адаптуючи їх до різних рівнів підготовки учнів;
- зрозуміло, логічно викладати зміст нового матеріалу, спираючись на знання й досвід учнів;
- відбирати й використовувати відповідні навчальні засоби для побудови технології навчання;
- аналізувати навчальну й навчально-методичну літературу й використовувати її для побудови власного викладу програмового матеріалу;
- організовувати навчальну діяльність учнів, керувати нею й оцінювати її результати;
- застосовувати основні методи об'єктивної діагностики знань учнів з предмету, вносити корективи в процес навчання із врахуванням даних діагностики;
- використовувати комп'ютерні програми та засоби Інтернет у підготовці та проведенні занять;
- створювати й підтримувати сприятливе навчальне середовище для оптимального досягнення цілей навчання;
- розвивати інтерес учнів та мотивацію навчання, формувати й підтримувати зворотний зв'язок учень-учитель.

Загальним підсумком педагогічної практики повинно стати уявлення студентів про зв'язки шкільних розділів програми з відповідними вузівськими дисциплінами, методичні аспекти української мови та літератури в цілому, окремих тем і понять, а також можливості застосування комп'ютерної техніки в навчальному процесі.

Згідно з вимогами освітньої програми студенти повинні досягти таких **компетентностей**:

- здатність аналізувати, синтезувати, оцінювати, щоб виявляти проблеми і виробляти рішення;
- критичне осмислення основних світоглядних теорій і принципів у навчанні та професійній діяльності;
- уміння застосовувати сучасні методики і освітні технології, в тому числі і інформаційні, для забезпечення якості навчально-виховного процесу в середніх загальноосвітніх закладах;
- уміння застосовувати методи діагностування досягнень учнів, здійснювати педагогічний супровід процесів соціалізації та професійного самовизначення учнів, підготовки їх до свідомого вибору життєвого шляху;
- відповідальність за забезпечення охорони життя і здоров'я учнів у навчально-виховному процесі та позаурочної діяльності;
- уміння створювати рівноправний і справедливий клімат, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно від їх соціально-культурно-економічного контексту.

Міждисциплінарні зв'язки: виробнича педагогічна практика спирається на засвоєні теоретичні знання з навчальних дисциплін «Педагогіка», «Психологія», «Основи наукових досліджень», «Шкільний курс української мови», «Шкільний курс української літератури»,

«Методика викладання української мови», «Методика викладання української літератури» та практичні вміння, сформовані під час навчальної педагогічної практики.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

У період педагогічної практики кожен студент індивідуально організовує свою роботу.

Зміст навчальної роботи

1. Ознайомитися:

- з системою навчально-виховної, позакласної та позашкільної роботи основної школи в цілому, з порядком ведення шкільної документації (з бесіди директора школи чи заступників директора з навчальної і виховної роботи);
- із специфікою методики роботи вчителів та класного керівника певного класу (5-9 кл.);
- із специфікою позакласної роботи вчителя-словесника;
- зі змістом роботи методичних об'єднань вчителів за спеціальністю та класних керівників;

2. Вивчити:

- зміст календарних і тематичних планів уроків вчителя-словесника, плану його позакласної роботи;
- план організаційної і виховної роботи класного керівника;
- анатомо-фізіологічні, психологічні й індивідуальні особливості класного колективу, зокрема педагогічно занедбаних учнів і тих, хто має високий рівень знань, умінь і навичок;
- досвід роботи вчителів з теми, яка розробляється в курсовій роботі.

3. Формувати навички й уміння майбутньої педагогічної діяльності:

- планування навчально-виховного процесу та проведення уроків з української мови та літератури;
- відвідування та наступний аналіз уроків і позакласних заходів з української мови та літератури;
- підготовка й проведення не менше 10 уроків з української мови та літератури; в 5-9 класах у присутності вчителя-словесника;
- підготовка дидактичного матеріалу до залікових уроків;
- відвідування й аналіз 6 уроків студентів-практикантів;
- проведення психолого-педагогічних спостережень;
- проведення індивідуальних бесід з учнями;
- участь у батьківських зборах;
- участь у роботі методичних об'єднань, семінарах, в підсумкових конференціях з педпрактики.

Зміст позакласної роботи:

- вивчення системи роботи вчителя-словесника, спрямованої на формування в учнів стійкого інтересу до виучуваних предметів;
- оволодіння вміннями виховання учнів на уроці засобами мови та літератури;
- опанування знаннями та вміннями з питань підготовки та проведення позакласної роботи з української мови та літератури: вечорів (ранків), бесід, конференцій, диспутів, екскурсій; випуск стіннівок тощо.

ФОРМИ І МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Керівництво практикою та контроль за її проходженням здійснюється на загальноуніверситетському та кафедральному рівнях.

Університетський керівник виробничої практики студентів здійснює загальне керівництво організацією практики й виконує такі функції:

- укладає угоди з загальноосвітніми навчальними закладами;
- готує накази про проходження педагогічної практики;

- складає графіки проходження практики різними факультетами;
- проводить настановчі та підсумкові наради з методистами, які керують практикою студентів;
- бере участь у настановчих та підсумкових конференціях;
- інструктує старост академічних груп щодо оформлення документації з педагогічної практики;
- координує і контролює роботу методистів-керівників, відвідує виховні заходи, які проводять студенти під час навчальної практики;
- бере участь у роботі кафедр, рад факультетів при обговоренні питань пропедевтичної практики студентів;
- відповідає за документацію: накази, графіки, поточна документація, журнали, документація на оплату вчителям ЗНЗ, звіти;
- складає загальний звіт про проходження пропедевтичної практики в університеті.

Груповий керівник виробничої педагогічної практики від кафедри української літератури здійснює безпосереднє керівництво в загальноосвітньому навчальному закладі й виконує такі функції:

- бере участь у розробці програми практики, працює над її удосконаленням;
- готує методичну документацію з питань педагогічної практики та надає методичну допомогу практикантам;
- проводить розподіл груп за базами практики та готує необхідні матеріали для відповідного наказу декана факультету;
- забезпечує проведення настановчих і підсумкових конференцій, колоквиумів, семінарів з педагогічної практики;
- контролює виконання студентами-практикантами правил внутрішнього трудового розпорядку базового закладу освіти;
- організовує відвідання та обговорення студентами уроків та інших заходів, які проводяться досвідченими вчителями загальноосвітнього навчального закладу;
- перевіряє документацію, подану студентами;
- заповнює журнал групи, виставляє в ньому бали;
- складає звіт за результатами практики і подає університетському керівникові.

Поточний контроль виконання студентами-практикантами основних завдань здійснює груповий керівник протягом педагогічної практики.

Основними формами підсумкового контролю студентів за результатами проходження педагогічної практики є підсумкова конференція, яку проводять через тиждень по закінченні практики, і перевірка оформленої студентом звітної документації. Для виступу на підсумковій конференції з кожної групи студентів (як правило, це студенти, що проходили педпрактику в одній школі) обирають одного студента. У виступі аналізують позитивні й негативні аспекти практики, цікаві знахідки досвіду педагогів, звертають увагу на забезпечення уроків роздавальним, ілюстративним матеріалом, на впровадження інноваційних методів і прийомів проведення уроків, виховних заходів учителями, студентами-практикантами. Особливу увагу звертають на труднощі, які відчували студенти під час підготовки проведення уроків з певних дисциплін.

Після закінчення педагогічної практики студент обов'язково має подати підсумкову документацію (звіт), вміст якої і повинен оцінити викладач.

ВИМОГИ ДО ЗВІТУ

Після закінчення педагогічної практики студент обов'язково має подати підсумкову документацію (звіт), вміст якої повинен оцінити груповий керівник практики. До обов'язкової підсумкової документації відносять: аналіз уроків української мови, проведених учителями та іншими практикантами, які студенти спостерігали; конспекти проведених студентом уроків та їх самоаналіз; розробку позакласного заходу з української мови;

щоденник психолого-педагогічних спостережень, узагальнення педагогічного досвіду вчителів, звіт з педагогічної практики (письмовий, відеозвіт, презентація, есе тощо).

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Підсумкові бали за педагогічну практику виставляються з урахуванням роботи студента протягом усього терміну практики. Ураховується: виконання всі видів робіт, передбачених програмою педагогічної практики; дотримання правил внутрішнього розпорядку школи, виконання розпорядження адміністрації й керівників практики; виконання завдань з педагогіки і психології; своєчасне надання звітної документації; складання диференційованого заліку.

90-100 (A) балів виставляється за умови: відповідального ставлення до практики, проведення на високому науково-методичному й виховному рівні необхідної за програмою педпрактики кількості уроків, відвідування й аналізу уроків учителів та своїх колег, виконання усіх завдань з педагогіки, психології, української мови та літератури, підготовки та проведення виховного заходу з предмета, вияву самостійності, активності, ініціативності, використання в навчальному процесі інноваційних технологій; вчасного оформлення документації, успішного складання заліку.

80-89 (B) балів виставляється за умови: успішного складання заліку, вчасного оформлення документації, проведення необхідної за програмою педпрактики кількості уроків, відвідування й аналізу уроків учителів та своїх колег, виконання усіх завдань з педагогіки, психології, української мови та літератури, підготовки та проведення виховного заходу з предмета, певні труднощі викликає проведення нестандартних уроків, студент недостатньо володіє теоретичним матеріалом та не завжди оперує ним у навчальному процесі.

75-79 (C) балів виставляється за умови дотримання таких вимог: добре володіння теоретичним матеріалом та методикою проведення уроків з української мови та літератури, достатній рівень володіння навичками спілкування в учнівському колективі, достатньо добре виконання завдань з педагогіки і психології, допускається недостатня обізнаність у суміжних з темою уроку дисциплінах, неточності у володінні теоретичним матеріалом, труднощі у застосуванні проблемності в навчанні, слабкі фасилітативні навички.

60-74 (D,E) балів передбачає наявність лише основних умінь у підготовці завдань та проведенні уроків. Студент дає недостатньо правильні формулювання, порушує послідовність викладу матеріалу, відчуває труднощі, застосовуючи знання під час вирішення практичних завдань. Практикант бере участь у процесі проведення занять, але не цікавиться комунікативними аспектами своєї діяльності в школі, недостатньо відповідально ставиться до оформлення звітної документації.

35-59 (F) балів виставляється, коли студент не володіє знаннями, вміннями й навичками, необхідними для проведення навчальних занять або володіє в обсязі, який не дозволяє далі оволодівати педагогічною майстерністю майбутнього вчителя-словесника, не виконує завдання з педагогіки, психології, української мови та літератури, допускає значні помилки у володінні зв'язним мовленням.

1-34 (FX) бали ставиться, коли студент не володіє знаннями, вміннями й навичками, необхідними для проведення навчальних занять, не виконує завдання з педагогіки, психології, української мови та літератури, безвідповідально ставиться до проходження педагогічної практики та оформлення звітної документації, не з'являється на залікову співбесіду.

Розподіл балів за розділами звіту:

1. Організаційна дисципліна під час практики (підготовка до уроків, відвідування консультацій, надання інформації про розклад уроків, відвідування уроків інших студентів та їх аналіз) 1-10 балів
2. Кількість та якість проведених уроків (ведення щоденника практики) 1-10 балів
3. Оцінка вчителя за навчальну роботу 1-10 балів
4. Оцінка класного керівника за виховну роботу 1-10 балів
5. Оцінка керівника практики за відвідані ним уроки української мови 1-10 балів
6. Оцінка керівника практики за відвідані ним уроки української літератури 1-10 балів
7. Оцінка завдання з педагогіки 1-10 балів
8. Оцінка завдання з психології 1-10 балів
9. Профорієнтаційна робота 1-10 балів
10. Залік з практики (оформлення звіту, виступ на підсумковій конференції, індивідуальна співбесіда з методистом, захист практики) 1-10 балів

Усього студент може набрати 100 балів.

Порядок перерахунку рейтингових показників нормованої 100-бальної університетської шкали оцінювання в традиційну 4-бальну шкалу та європейську шкалу ECTS.

Інтервальна шкала оцінок встановлює взаємозв'язки між рейтинговими показниками і шкалами оцінок.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	5(відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75 – 84 (добре)		
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)		
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)		

ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ ПРАКТИКИ

Оцінювання звіту з практики передбачає перевірку рівня виконання студентами завдань, визначених програмою практики.

Оцінювання звіту з практики здійснюється винятково у формі особистого захисту студентом результатів проходження практики перед комісією з викладачів кафедри, до складу якої входять керівник практики від університету, викладачі дисциплін професійної підготовки і, за можливості, керівник практики від бази практики.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Базиль Л. О. Розвиток літературознавчої компетентності майбутніх учителів української мови і літератури. Київ, 2015. 574 с.
2. Богданова І. М. Технології в освіті : теоретико-методологічний аспект. Одеса, 1999. 146 с.
3. Горошкіна О.М. Педагогічна практика студентів (Українська мова) Методичні рекомендації / О.М.Горошкіна, А.В. Нікітіна, Л.О. Попова. Луганськ, 2003. 32 с.
4. Інноваційні технології навчання методики української мови : навчально-методичний посібник / Потапенко О.І, Кожуховська Л.П., Чубань Т.В. та ін.; за заг. ред. О.І. Потапенка. Київ : Міленіум, 2006.
5. Козій М. К. Психолого-педагогічні умови удосконалення педагогічної практики студентів. Київ, 2001. 141 с.
6. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс : посібник для студентів пед. університетів та інститутів / за ред. М.І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2011. 366 с.
7. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури. Суми, 2005. 404 с.
8. Симоненко Т.В. Теорія і практика формування професійної мовно-комунікативної компетенції студентів філологічних факультетів : монографія. Черкаси : Вид. Вовчок О.Ю., 2006. 328 с.
9. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб./ за ред. М.І. Пентилюк Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.
10. Українська мова. 5–12 класи : програма для загальноосвітніх навчальних закладів / Г.Т. Шелехова, В.І. Тихоша, А.М. Корольчук, та ін.; за ред. Л.В. Скуратівського. Київ : Перун, 2005. 176 с.

Додаткова

1. Барабаш І. Формування професійної компетентності студентів-філологів у процесі проходження педагогічної практики (теоретичний аспект). *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. № 9 (Ч. 1). 2014. С. 135–139.
2. Кожуховська Л.П. Самоаналіз уроку в системі педагогічної практики студента-філолога. *Освітні інновації : філософія, психологія, педагогіка*. Суми : РВВ СОППО, 2009. С. 252-260.
3. Куліш Р. В. Інтерактивні підходи до організації педагогічної практики студентів у вищих навчальних закладах. *Вісник Черкаського університету : зб. наук. пр.* Черкаси : ЧНУ, 2009. Вип. 164 (Педагогічні науки). С. 38–42.
4. Макаренко І. В. Організація педагогічної практики в умовах кредитно-модульної системи навчання. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2010. № 10 (197). Ч. 1. С. 161–167.
5. Саприкіна Н. Науково-дослідна робота як засіб розвитку креативних здібностей студентів-філологів. *Вісник Львів. ун-ту. Серія філол.* 2010. Вип. 50. С. 342-348.
6. Черкас Г. В. Педагогічна практика у системі підготовки вчителів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2008. № 8. С. 155–158.
7. Шуляр В. І. Сучасний урок української літератури. Миколаїв, 2014. 553 с.

Інформаційні ресурси

1. Вища освіта України і Болонський процес. URL : <https://wiki.tntu.edu.ua/>
2. Кучерук О.А. Основні напрями розвитку електронної лінгводидактики. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. Том 41. №3. С. 83-91. URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt>
3. Наскрізна програма практики. URL : http://sites.znu.edu.ua/navchalnyj_viddil//2014_prac/ukr_mova_ta_lit.pdf
4. Шкільні підручники. URL : <http://pidruchnyk.com.ua/>